

شهر مکان تمرکز و انباشت داشته‌های مادی و معنوی بشر و محل تجلی تمدنهای انسانی است. در جهان شهری‌شده کنونی تداوم حیات تمدنها به مطلوبیت فضایی و کارایی عملکردی شهرها گره خورده است و چنین ضرورتی در کنار ایجاد، حفظ و توسعه سکونتگاههایی که ضمن حفظ کرامت انسانها به رشد، پویایی و تکامل روزافزون آنها بینجامد اهمیت دانش برنامه‌ریزی شهری را — که وظیفه انتظام‌بخشی به مناطق شهری را بر عهده دارد — دوچندان می‌کند.

با رشد شهرها در یک سده اخیر و استقرار بخش عمده‌ای از جمعیت جهان در آنها، متخصصان و اندیشمندان مسائل شهری همواره سعی کرده‌اند که با بهره‌گیری از تجارب بومی و همچنین یافته‌های سرزمینهای دیگر اصول و روشهایی را برای ارتقای شرایط کالبدی شهرها تدوین کنند و با کاربرد آنها در عرصه عمل به بازتولید، اصلاح و ابداع روشی نوین دست یابند. ظهور ایده‌ها و پارادایمهای متعدد در دهه‌های اخیر ناشی از درک اهمیت موضوع در کشورهای گوناگون و در عرصه جهانی است.

در کشور ما نیز توجه به توسعه دانش برنامه‌ریزی شهری، علاوه بر ملاحظات عمومی ذکر شده، از دو بعد دارای اهمیتی مضاعف است: اول، به دلیل محیط زیست شکننده کشور که به شدت تحت فشار توسعه‌های شهری نه‌چندان اندیشمندانه است و دوم، به لحاظ سرمایه‌های شهرسازی و معماری نهفته در بافتهای تاریخی شهرهای کشور و نقش آنها در تجارب برنامه‌ریزی شهری دنیا. در این راستا، کتاب حاضر با هدف آشنایی بیشتر دانشجویان رشته «جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری» با اصول و مبانی نظری برنامه‌ریزی شهری به تحریر درآمده و سعی شده است با بهره‌گیری از آثار محققان داخلی و خارجی مطالب به نحوی گزینش و تنظیم شوند که ضمن بهبود بینش نظری، مهارتهای عملی دانشجویان را نیز ارتقا دهند؛ هرچند به علت گستردگی دامنه موضوع امکان پرداختن به ابعاد گوناگون آن وجود نداشته و فقط به ذکر مباحث ضروری بسنده شده است.

این کتاب با توجه به سرفصلهای درس «مبانی برنامه‌ریزی شهری» در دوره کارشناسی رشته «جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری» و همچنین به عنوان منبع کمک‌درسی درس «برنامه‌ریزی مجتمعهای زیستی» در دوره کارشناسی ارشد این رشته تنظیم شده است. بی‌شک، این کتاب نقایص و کاستیهایی دارد که امید است با راهنماییهای اساتید و صاحب‌نظران در چاپهای آتی برطرف شود.

در پایان بر خود لازم می‌دانم که از داوران علمی و ارزیابهای محترم کتاب برای نظرات و راهنماییهای ارزشمندشان و همچنین از مساعدت و همراهی اساتید و دست‌اندرکاران محترم و دلسوز سازمان «سمت» برای فراهم ساختن امکان چاپ این کتاب صمیمانه تشکر کنم.

رسول قربانی

استاد دانشگاه تبریز